

„Karaimskie drogi” na Lubelskim Zamku

Wystawa „Karaj jołłary – Karaimskie drogi. Karaimi w dawnej fotografii”, która swą pierwszą odsłonę miała 5 lat temu we Wrocławiu, tej jesieni zawitała do Lublina, by po raz dwunasty zaprezentować się zwiedzającym.

Jeszcze nigdy w Lublinie nie mówiło się tak dużo o Karaimach jak w październiku 2015 r. Okazją dla tego stała się lubelska ekspozycja wystawy „Karaj jołłary – karaimskie drogi. Karaimi w dawnej fotografii”. Zagościła ona w najbardziej prestiżowym muzeum regionu – na Zamku Lubelskim. Wystawa spotkała się z wielkim zainteresowaniem mieszkańców Lublina i odwiedzających muzeum turystów, ale mogli ją także obejrzeć także pochodzący z wielu krajów uczestnicy Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej. Stała się wreszcie wystawa przykładem współpracy dwóch mniejszości – karaimskiej i ukraińskiej.

Prezentację wystawy „Karaj jołłary” w Lublinie można uznać za nawiązanie do wielokulturowych tradycji miasta, choć w tym mieście społeczności karaimskiej nigdy nie było. Jednak w historii grodu nad Bystrzycą znacząco zapisały się inne społeczności, będące tu mniejszościami: Żydzi, Ukraińcy, Czesi, Niemcy, Rosjanie, Romowie. Można też przypuszczać, że zapewne również Karaimi pojawiali się tu przy różnych okazjach, od XVI po XVIII wiek Lublin odgrywał przecież znaczącą rolę w Rzeczypospolitej: to tutaj odbywały się Sejmy polsko-litewskie, mieścił się Trybunał Koronny, nierzadko przebywali królowie Polski, to tutaj została podpisana w 1569 r. unia lubelska. Pojawiają się też informacje o pojedynczych osobach wywodzących się ze społeczności karaimskiej, które już w czasach współczesnych związały swe losy z Lublinem. Warto też zauważyć, iż miastem partnerskim Lublina, położonym po drugiej stronie niedalekiej granicy polsko-ukraińskiej, jest Łuck, w przeszłości

jeden z najważniejszych ośrodków społeczności karaimskiej w Rzeczypospolitej.

Lubelska ekspozycja wystawy była też wyrazem współpracy między mniejszościami. Sama idea pokazania wystawy w Lublinie pojawiła się dzięki współpracy przedstawicieli mniejszości w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, najważniejszego organu w Polsce, w którym zasiadają przedstawiciele wszystkich uznanych prawnie społeczności mniejszościowych. Pomysł pokazania wystawy w Lublinie zrodził się w wyniku rozmów między przedstawicielką społeczności karaimskiej w Komisji Wspólnej, Mariolą Abkowicz a autorem tych słów, będącym członkiem KWRiMNiE jako przedstawiciel społeczności ukraińskiej. Zaangażowanie w organizację wystawy ze strony Towarzystwa Ukraińskiego, obok pragnienia wsparcia popularyzacji kultury zaprzyjaźnionej mniejszości, wynikało oczywiście także ze świadomości wzajemnych związków historycznych obu narodów. To przecież na terenach, gdzie większość stanowiła społeczność ukraińska (historycznie zwana ‘ruską’) – na Wołyniu i w Galicji istniało osadnictwo karaimskie sięgające początkami być może nawet XIII w., a jednymi z najważniejszych ośrodków życia karaimskiego były Halicz i Łuck. Wreszcie praojczyzna Karaimów – Krym pozostaje integralną częścią państwa ukraińskiego, obecnie znajdująca się pod okupacją rosyjską.

Gospodarzem wystawy w Lublinie stała się najbardziej znacząca placówka muzealna miasta i regionu – Muzeum Lubelskie. Organizacja lubelskiej ekspozycji wystawy była

Fot. Piotr Maciuk

Otwarcie wystawy zaszczylił swą obecnością prezydent miasta Lublina dr Krzysztof Żuk.

Joanna Kuprianowicz na wernisażu słuchała o języku karaimskim, a na finisażu recytowała po karaimsku wierszyk.

Fot. Piotr Maciuk

możliwa dzięki wspólnemu wysiłkowi czterech podmiotów: Związku Karaimów Polskich w RP, Muzeum Lubelskiego w Lublinie, Towarzystwa Ukraińskiego oraz Centrum Europy Wschodniej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, które stały się jej organizatorami. Patronat honorowy nad wystawą objęły wszystkie organy władz miasta i regionu: Wojewoda Lubelski Wojciech Wilk, Marszałek Województwa Lubelskiego Sławomir Sosnowski oraz Prezydent Miasta Lublin Krzysztof Żuk. Wystawa miała także zapewniony patronat medialny, który sprawowali: Radio Lublin S.A., „Gazeta Wyborcza Lublin” oraz, oczywiście, „Awazymyz”. Wystawa prezentowana była w ramach projektu realizowanego dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Uroczyste otwarcie wystawy miało miejsce 1 października 2015 r. wieczorem w sali kinowej Zamku Lubelskiego. Wydarzenie to zakończyło pierwszy dzień obrad rozpoczętego kilka godzin wcześniej Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej, w ramach którego odbywała się wystawa. Kongres ten, odbywający się w Lublinie już po raz czwarty, jest jednym z największych forów, na których toczy się dyskusje na temat współczesności i przyszłości Europy Wschodniej. W 2015 r. zgromadził ponad tysiąc uczestników z 20 krajów Europy i Ameryki.

Wernisaż rozpoczęła jako gospodarz dyrektor Muzeum Lubelskiego w Lublinie dr Katarzyna Mieczkowska-Czerniak. Następnie głos zabrali Prezydent Miasta Lublina dr Krzysztof Żuk

oraz przedstawiciel Wojewody Lubelskiego Mariusz Kucharek – pełnomocnik wojewody do spraw mniejszości narodowych i etnicznych. Znakomitym wprowadzeniem do obejrzenia ekspozycji stały się interesujące wystąpienia – wykłady – autorki wystawy: Anny Sulimowicz o dziejach i języku Karaimów oraz przewodniczącej Związku Karaimów Polskich Marioli Abkowicz o kulturze karaimskiej i współczesności społeczności karaimskiej w Polsce oraz w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Wykładom towarzyszyły prezentacje multimedialne oraz dźwięki muzyki karaimskiej. Na zakończenie głos zabrala zastępczyni dyrektor Muzeum Lubelskiego Jolanta Żuk-Orysiak, która była zaangażowana w organizację ekspozycji. W otwarciu wystawy wzięli udział nie tylko uczestnicy Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej, ale także liczni mieszkańcy Lublina zainteresowani kulturą karaimską, w tym reprezentanci lubelskich mniejszości, w szczególności ukraińskiej i żydowskiej. Po wykładach przedstawicielki Związku Karaimów Polskich padło wiele pytań, długo trwały też kulturalne rozmowy towarzyszące oglądaniu planów wystawy.

Wystawa „Karaj jołłary – karaimskie drogi” była eksponowana w sali kinowej Zamku Lubelskiego przez cały październik 2015 r. Kuratorem wystawy ze strony Muzeum Lubelskiego była kierownik Działu Edukacji Jolanta Polańska. Wystawa spotkała się z wielkim zainteresowaniem zwiedzających Muzeum Lubelskie. W trakcie ekspozycji wystawy odbywały się również zajęcia edukacyjne dla dzieci, prowadzone przez pracowników Muzeum Lubelskiego. Dla dzieci ukraińskich z Lublina, uczących się w międzyszkolnych zespołach nauczania języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej, specjalną lekcję o Karaimach oraz ich kulturze przeprowadził w dniu finisażu w języku ukraińskim Michał Kuliczenko.

Finisaż lubelskiej ekspozycji wystawy „Karaj jołłary – karaimskie drogi” odbył się na Zamku Lubelskim w sobotę 24 października 2015 r. pod obrazem Jana Matejki „Unia Lubelska”. Wydarzenie miało niezwykle bogaty i urozmaicony program. W murach Galerii Malarstwa Polskiego XVII-XIX w. imprezę otworzyła kurator wystawy i kierownik Działu Edukacji Muzeum Lubelskiego, Jolanta Polańska. Następnie wprowadzenia do finisażu dokonał piszący niniejsze słowa, podkreślając znaczenie wystawy dla poznawania wielokulturowej

tradycji Rzeczypospolitej oraz wskazując ją jako przykład współpracy między mniejszościami.

Pierwszym punktem programu finału, skierowanym przede wszystkim do licznie obecnych na wydarzeniu dzieci, była prezentacja karaimskiej bajki animowanej „Cudowny koń księcia Witolda”. Następnie jedna z uczennic międzyszkolnych zespołów nauczania języka ukraińskiego, Joanna Kuprianowicz, zaprezentowała wierszyk w języku karaimskim „Tyncz kieczaliar...”. Wielkie zainteresowanie wzbudziło wystąpienie prezesa lubelskiego oddziału Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy Grzegorza Sztala, który opowiedział o poszukiwaniu karaimskich tropów w Lublinie, prezentując fascynującą biografię zasłużonej mieszkanki Lublina Marii Gorejwo-Jankowskiej. Wkrótce zabrzmiała muzyka karaimska w wykonaniu Michała Kuliczenki z Kijowa, wywodzącego się ze znanej karaimskiej rodziny Szpakowskich. Wykonał on trzy pieśni karaimskie z akompaniamentem gitary. Ważnym punktem programu finału stała się projekcja powstałego kilkanaście lat temu filmu dokumentalnego o Karaimach „Na granicy światów”, będącego urokliwą opowieścią o tej społeczności. W spotkaniu wziął udział także reżyser filmu, Adam Kulik, który również powiedział do zebranych kilka słów.

Zwieńczeniem finału stał się występ Karaimskiego Zespołu Folklorystycznego „Dostlar”, skupiającego młodzież karaimską Warszawy. Obchodzący w tym roku jubileusz dziesięciolecia zespół zaprezentował kilkanaście pięknych tańców karaimskich. Do uczestników finału zwrócił się też Konsul Generalny Ukrainy w Lublinie Wasyl Pawluk, który podkreślił związki Karaimów z Krymem, zwracając uwagę, że pozostaje on integralną częścią państwa ukraińskiego. Finał zakończył się podziękowaniami skierowanym przez autora tych słów oraz kierownik Działu Edukacji miejscowego Muzeum J. Polańską do wszystkich, kto przyczynił się do przygotowania lubelskiej ekspozycji wystawy.

Lubelska prezentacja wystawy o społeczności karaimskiej stała się znakomitą okazją do poznania tradycji i kultury narodu, którego dziedzictwo dotychczas słabo było znane mieszkańcom Lublina. Stała się też okazją do poszukiwania lubelskich śladów społeczności karaimskiej. Można mieć nadzieję, że pojawienie się wystawy w Lublinie stanie się impulsem dla jej

Fot. Małgorzata Kozioł

prezentacji także w Łucku na Ukrainie. Ekspozycja wystawy w 2015 r. nabiera wymiaru symbolicznego także w kontekście przypadającego w bieżącym roku jubileuszu 10-lecia uchwalenia przez Sejm ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych, aktu prawnego będącego przecież podstawowym dokumentem określającym status prawny mniejszości w Polsce, w tym także najmniejszej z nich – społeczności karaimskiej.

Grzegorz Kuprianowicz

Prezentacji wystawy towarzyszyły lekcje szkolne prowadzone przez pracowników działu dydaktycznego Muzeum.

Dla dzieci ukraińskich z oddziału międzyszkolnego zajęcia poprowadzili po ukraińsku Grzegorz Kuprianowicz i Michał Kuliczenko.

Fot. Małgorzata Kozioł